

k. i. galčinjski

L I R S K I R A Z G O V O R

— Reci, kako me voliš?
— Reci!
— Hoću.
— Volim te danju, pod suncem. I noću.
— Volim te u bereti i šeširu.
— Na koncertu, u nepogodi i u miru.
— U brezama, u cveću, u malini i kleni.
— I usnulu. I radom izmorenu.
— I kada jaje preploviš vešto,
— ali i tada, kad sagrešiš nešto.
— U taksiju. I peške. Bez izuzetka.
— S kraja ulice i s početka.
— Kad vlasti češljem deliš.
— U opasnosti. Na karuseli.
— U moru. U gorju. Obuvenu. Bosu.
— Danas. Juče. I sutra. Kroz žar i rosu.
— Sproleća, kad prva lasta doleti.
— A leti, kako me voliš?
— Kao sve leti.
— A s jeseni, kad daždi, da ti ljubiš?
— I tada, kad kišobrane gubiš.
— A zimi, kad prozor na domu tvom posivi?
— Volim te zimi kao plamen žiti.
— Znaj da sam uvek s tobom. Rame uz rame.

A pod prozorom sneg. Na njemu vrane.

Noć kao bas.

Mesec visoko kao sopran,
oblačni gost nad snežnom šumom sneva.
Zima, zima —
i to je zima!
Kao da majski slavuj peva.

Mračni vetar visove obleće,
mesec sjajni na drumove sleće
na gudure, klance, iznad reka:
put vodi kroz noć, kroz gtaš, kroz brda,
a praporci s konjskih ruda
zvone kao imena daleka.

Srebrnu stazu srebrna zverka vrebala.
Srebrni pramen usnulu sou straha.
Ona zuri. A sneg lagano praši,
pada na zemlju s neba.

Kakva sova!
I to je mesec, zacelo.
Sneg, usidrena bova,
leži i zrači belo.

Gledaj: iskre sipe,
kao san.
Saonice škripe.
Tinja dan.

živko čingo

NAJLEPŠI ZURLOV DAN

Bilo je to pri kraju leta, u jedno predvečerje, crveno kao zreli paradajz. Pevušeći neku veselu pesmu, Zurlo, svirač paskvelski, polako se vraćao kući.

— Jedan ovakav dan, mislio je, valja koliko i jedan bedni život.

Onda se zagledao u malo parče neba ponad bašta — sasvim belo i puno ptica. Jedna rečica koje se proticala dolinom ispresecanom s bezbroj kanala koje su prokopavali baštovani do svojih njiva. U predvečerje je sa reke dopirala neka čudna i blaga svežina, i ptice su dugo kružile nad vodom.

Postaću ptica, pevao je Zurlo podbadajući magare ispod repa — ne bi li ubrzalo, postaću ptica, pevao je, i to će biti u proleće.

Veće tek što se spustilo. Zurlo je to znao i pored toga što je nebo još uvek bilo crveno. Osećao je to po mirisima iz vrtova, po duvanju vetra i, na kraju, po pticama i po malom komadu neba nad rekam koje se, sasvim polako, utapalo u suton.

— Postaću ptica, pevao je jednako, a onda kao da se priseto nečega što je odavno zaboravljeno, izdiže dugačke noge koje su se vukle po zemlji i bajagi prekomu podviku na magare. Reče:

— Požuri, davalje magare... Greota je od boga da me čeka žena. Eh, po vadan bez muža, jadvica. Požuri, magare...

Zurlovica je stajala na prozoru i takođe s pesmom očekivala muža.

— Dolazi moj mili soko, pevala je neku starinsku južnjačku pesmu, dolazi da me odnese na svojim snažnim krilima.

— Dolazi kao vrapče, reče Zurlo ne prestajući da podbada magare ispod repa. — Dolazi kao očerupano vrapče.

Kad su začula očevo glas, pred Zurlo u veseloj gomili istrčase deca. Počeše da mu se vesačaju o vrt i da mu šapću na uvo velike dečje tajne. I to potraja dosta dugo i Zurlo se jedva iščupa iz njihovih ruku. Komadno, sasvim izmureni, nasloni se na rame svoje žene da dobiže zasluženi večernji poljubac. Po običaju, žena ga poljubi u čelo, a onda i u oči. Prvo je poljubila njegovo levo, a posle i desno oko.

Ponad bašta se već uveliko topilo zlato dana i činilo se da se hiljade sunaca kriju u zrelim krošnjama drveća. Večernje sunce je dugo podrhtavalo nad jezerskom vodom. Izgledalo je kao da ga voda ispija. Nekakav topli vetar vraćao ga je u vrtove, zavaravao ga da ne zađe.

— Jedan ovakav dan, ponovi Zurlo, jedan ovakav dan valja koliko i čitav život.

— Ovakav dan nikad ne prolazi, reče žena i onda sasvim tiho zapeva: — Poljubi me jednom, pa još jednom, pa još jednom...

— Majku vam žensku, nasmešio se Zurlo, samo na to mislite. Poljubi me i poljubi me i poljubi me, udruži tiho pevanje sa ženimim.

— Sve dok sunce ne zađe, pevala je žena otkopčavajući Zurlovu letriju košulju. — Sve dok sunce ne zađe, ne ostavljam te na miru.

A sunce beše već zašlo i vrtove zapahnu večernji povetarac. Pirkao je od jezera prema dolini i donosio opojni miris zrelog grozda. Zasadena na samoj obali jezera, ta veleostovska loza otvarala se u suton i propisalo po zemlji mlado vino.

— Okrenuće se vreme, reče Zurlo i jednim ugarikom prodžara po ognjištu. Sigurno će se okrenuti jer se loza otvara. A uskoro će i kiše.

— A godina će biti rodna, reče žena otrešajući pepeo sa pogače koja se rumenela na ognjištu. Deca su nestrpljivo očekivala da im majka podeli hleb. Sedela su na slamnoj rogozini pored vatre i halapljivo gutala zreli paradajz koji su izvlačila ispod pazuha. Hleb u jela na brzinu i lakomo.

Dečak koji je prvi smazao svoje parče, sasvim tiho promrmlja:

— Ja sam dobio najmanje i gladan sam.

Onda raskopča košulju i pokazao se goli trbuščić.

— Gladan sam, ponavljalo je dete.

Druga deca su se smejalja. Govorila su preko zaloga-gaja brišući pocrvenele njuškice:

— Bato, budi prosjak.

— Budi prosjak, navaljivala su u jedan glas.

— Dobro, reče dete, biću prosjak.

Onda je dete ispružilo slabačku ruku i promuklim prosjačkim glasom počinjalo da zapeva:

— Smilujte se, dobri moji ljudi... Striko Pane, ti koji imaš dušu anđela, otvori svoj ambar...

— Dete koje je bilo striko Pane nadimalo je razgoličeni trbuščić i govorilo navodeći na nos:

— Ah, dobri čoveče, dao bih ti rado da nisam sve pojelo...

Zadovoljno se sljapkaloo po trbuhu dok su se ostala deca previjala od smeha.

— Neka si proklet, rekao bi tad prosjak i nastavljao da moli pružajući mršavu ruku.

— Vi, strina Nikolince, za pokoj dobrog strika Nikole Saveskog, neka mu bog duši oprost, udelite korice siromahu.

— Nikola Saveski je, davalje jedan, imao čistu dušu, piskavim glasom rekla bi neka od sestara. — Gubi mi se s očiju, prokletiće...

Sestra je veoma uspešno oponašala glas strina Nikolince. Deca su se veselo smejalja pokazajući prazne ruke.

— Sve ste pojeli, rasplakalo bi se dete.

A deca su i dalje ostajala tako, praznih i ispruženih ruku.

A dečak je jednako ponavljao:

— Sve ste pojeli.

Onda se u kuću usejvala gluvoća i tišina paskvelskog grublja.

— Prekinite s tom prokletom igrom, rekao bi Zurlo i podelio deci svoje i ženino parče hleba. Prestanite već jednom s tom igrom...

— Tata, ja volim da slušam, začuo bi se glas paralizovane Grozde koja je ležala pored samog ognjišta. — Ja to volim, jecala je devojčica upinjući se da se pridigne sa svog mesta. — Ja to volim, pištala je kroz plač.

— Dobro, rekla bi majka tek da je umiri. Slušaćes ujutro. Slušaćes svaki dan.

Deca su poslušno učutala i legla. Vatra je polako dogorevala. U sobi je bilo pusto i prazno. Samo su na zidovima zjapila četiri prostrana udubljenja. Jedno je služilo kao gnezdo za polaganje jaja. Svakog proleća Zurlovi su izvodili pilice. U drugom su čuvani gas i sč. To udubljenje je imalo vratanica i zaključavano je. Ključevci su bili kod majke. U druga dva udubljenja nalazili su se: suvi bosiljak i svadbene haljine Zurlo i Zurlovica. Najčešće su bile prevmute a nogari su štrčali kao crni noževi. Beše prazna i bačvica od tri strna; pritešnjena između magarca i naramka drva. U kući je bilo pusto i gluvo. Samo što se s vremena na vreme čuo glas paralizovane devojčice.

— Spavaš, šapatula je ona.

— Nemoj da zaspes, bato, molila je šapatom.

— Neću, zvenulo je već pospano dete.

— Ni ja ne spavam, reče devojčica. Nikada ne spavam.

Strah me je da zaspi.

— Čega te je strah, pitalo je dete.

— Zmija, reče. One dolaze i zapliću mi se oko nogu.

— Spavaj, reče dete. I ja se plašim zmija.

— Uzmi moj hleb, reče devojčica ne bi li ga otrgla od sna.

— Neću, reče dete, kad umreš, onda.

— Uzmi sad, reče ona, sita sam. Možda ću umreti.

— Kad ćeš umreti, pitalo je dete.

— Ne znam, reče devojčica, možda ujutro.

— Dobro, reče dete, videćemo hoće li ujutro biti mrtva.

I onda nežno prisloni glavu uz lice svoje sestre.

— Možda ujutro, jednako je ponavljala devojčica sve više se priljubljujući uz svog brata.

Zurlo i Zurlovica još uvek behu budni. Žena je molila muža da nešto kaže.

— Tata, zašto si onemo, reče ona, proslovi nešto.

— Spavaj, reče Zurlo jedva čujnim glasom. Sve će biti dobro.

— Godina će biti rodna, reče ona.

— Da, reče Zurlo, godina će zaista biti rodna.

— I biće mnogo svadbi, reče žena.

— Biće veselo, odvrati Zurlo smešeći se s mukom.

— I kmet priprema svadbu, reče žena s neskrivenom radošću u glasu.

Zurlo ne odgovori. Čutao je. Žena sasvim tiho, šapatom ponovi reči:

— I kmet priprema svadbu, tata...

— Dobro, reče on. Sad spavaj.

MILORAD
ŽIVANČEVIĆ

naš savremenik orfej

Za tobom, pred tobom.
jek i jek.
Kao na danu
vek.

Lik. Senke. Oči. Gasne žar.
I ruka: moja, tvoja.
Rastanak — muk. Lice — žar.
Čar tvoja.

To lice. Zvonce. Razigrano.
Tuži. Daleko. Teško. Veje.
To lice malo. Lišće znano.
Lice što dušu greje.

Prporci ječe. Cvile uze.
Za bregom rodni dom se smeje.
Pahulje nežno kupe suze.
To lice dušu greje.

Raskrčio mesec sva bespuća.
rasturio bezbrojna ognjišta.
Naše sanke zima pritisnula.
vreme ptica i toplih kućišta.

Jure sanke, drumom senka beži:
srčanica i šubara vrana.
Vrbe prete. Konjice grabi. Sneži.
Kao s tornja prporac odzvanja.

Azbukom rimskom i grčkom,
krvlju iz mojih žila,
ispisaoč na snegu trskom:
ti si mi život, mila.

Oblak — u vrelom letu.
Sproleće — dozvuča svice.
Pročitaoč poruku ptice
i razneče. Po celom svetu.

A možda u drugu čas,
u druga srca i druga okna.
u nečju julsku noć što bruj kao bas.
u mesec, mesec, raspevani sopran.

S poljskog preveo Milorad ŽIVANČEVIĆ

Od svih uslovnosti u književnosti i uopšte u svetu umetnosti možda je najametljivija težnja u nametljivoj toj je zapravo klasični problem, o kome je učeno raspravljano još Aristotelu u svojoj Poetici. U stvaralačkoj laboratoriji formula za prirodno često se upotrebljava, i ne ređe zlo-upotrebljava, ali samo kritički veliki stvaratelj uspeva da neusiljeno i jednostavno uvere auditorij u svoje lišće.

Jedan od retkih bez sumnje je Galčinski. Galčinski, Konstantin Idefons Životopis kratak i mnogobrojni, Rodeni 1863, liričar, modernist u najboljem smislu te reči, jedan od najvećih poljskih pisaca svih vremena, svakako jedan od najoriginalnijih, ogromno popularan, kovan u zvezde još za života, premинуo u naše dane, g. 1932. Glavna dela: zbirka pesama *Złotne minduse*, poema *Kraj sveta* i satire. Najlepše pesme: *Servus Madona*, koja ga je proslavila još između dva rata, zatim *Venus Anderssona* i smrti *Ustare Jana Sebastiania Baha*, *Vin štoš Kod nas* je čovek fragmentarno i, čini nam se, sasvim nedovoljno.

Ima u poeziji Galčinskog, na prvi pogled, nečeg što neodoljivo podseća na Jesenjina. I ruski pesnik tražio je srč u reči i nalazio je svuda, u prirodi i ljudskim odnosima. I u Jesenjinoj poeziji, kao i u stihovima Galčinskog, opevan je sam život: na klasično jednostavan, a ipak sasvim nov način. Zajednički im je lirski stimmung, ljubav za pež, katkad ritmus, pa čak i izraz. I jedan i drugi pesnik potencijalno svoja kazivanja muzikom reči, bojom, obrtom, sračunatim ponavljanjem, i jedan i drugi zaljubljeni su u metaforu. Ali dok Jesenjinoj stihovi govore pretežno o sebi, mi, košebanju, strahu, bežanju, lutanju i, najkad, rezignaciji, pesme Galčinskog, iako često intonirane setom, mestimice ironijom, katkad intelektualističkim cinizmom i skepticizmom, a najčešće veoma prijemčivom melanholiom, prožete su od početka do kraja nepokolebljivom verom u ljude i zrače najistinitijim životnim optimizmom.

Težio je raznovrsnosti, stvarajući, kako sam kaže, „u vetru koji veje od Ronsara, od Bokača i Kohnanovskog“. Preinjeni lirizam bogate orkestracije, autor najčistije refleksivne i nežne ljubavne poezije, Galčinski je u svojoj domovini poznat i kao nenadmašni satiričar (*Zelena gušča*). Otud nije slučajno da se u njegovoj poeziji javlja često bizarni, ali izvanredno uspeši spoj: lirski šarž.

Galčinski je veliki pesnik malih tema. Za njega, uostalom, nema malih tema. Fasciniran, posmatrač u na krakovskom rinku poslednji stari fiksler, pod srednjovekovnim arkadama, duboko doživljujući njegovu dragu, prisutnu nestvarnost:

Začarana kočija,
začarana kočija,
začarana konj,
začarana konj.

A srebrni Krotavci
kao Secundum Joannem.

Zelena luđa noć, sjaj na vodi, prašina na putu, cvet počea, rosa, ili bilo kakav detalj u prirodi, sobe, na ulici adekvatni su u njegovoj lirici krupnim egzistencijim problemima, pitanjima života i smrti, rata i mira, umetnosti i filozofije, itd. U jednoj svojoj pesmi ispedio se nesetno: da bi htio još više ptica, još više nastanjenog drveta, više sjaja, zvezda, ševara i pačica na vodi, da sve to obrti rukama, da sve to celiva usnama, i tako zade, kao što zalazi sunce. O tome, o veličini neprimetne svakodnevnice i relativnosti tema, ispevao je čitavu himnu:

Znam: za varavare su i to male stvari:
bukvari dečiji i očinska dija,
soneti, Luur, Ufijeje, tuof sin i moja kćer,
i ono druce što šumi u stihovima Ernburga
mastonica, sito, čekić, gudačo i veseli ples,
klasje, cigle i kuće, i rodina gmejzda,
Kohanovski i Tieljan, Piter Brojgel i Kranah,
Mickjevič, Puškin, fuge Jana Sebastiania,
Notr-dam, Uspjenjski sabor i katedrala Marijanska,
a svet će za to vesejati do poslednjeg dana.

Na prisran, jednostavan način pripoveda pesnik o svakodnevnici, izvlačeći iz njene beskrupno ponovljive stvotičtanane filigranske niti za tkivo koje strpljivo, sa izuzetnom ljubavlju gradi. Njega privlači i najbanalnija situacija, običnom oku neprimetan prizor, nazdig nevažna reč, slučajno izgovorena, za njega je viši simbol; pojmovi se dematerializuju u službi njegove poezije, obične odrednice postaju metafizičari: on naslonirano traže za ispotom u nasipom, iznalazi nevideno u videnom, pa iz najdubljih kutova poetskih skladišta s mnogo podrtaovanosti i rizika izvlači već odabacene, prašnjave i, mislili smo, davno islužene rekvizite, koji pod njegovom rukom dobijaju novi sjaj i najednom postaju ponovo upotrebljivi.

Galčinski ne poznaje delikt prema reči. On se ne titra njome da ostavne lažnu primenljivost, jer to mu nije potrebno. Majstor forme, on reč u svojoj pesmi potčinjava određenoj funkcionalnoj službi, manje ili više primetnoj za čitačovo oko.

Metafora se ne može izmisljati, to je neopozivo utverenje pesnikovo, koji zamenju za pojam predano traži oko seban, u prisutnosti bića i nebića. Njen nastanak teo je vezan za trenutak stvaranja. Galčinski se detinjasto divi zvuku reči, i kao igri raduje pronalazaženju neobičnih, ali uvek funkcionalnih varijanta jednog izraza: on ne voli vatromet, ali voli da tone u zanos, i to je njegova raspevanost.

U poznajuć Galčinskog, predani čitalac ima nesvakidašnj, čudesno pouzdani osećaj da otkriva nove, dotle neslućene zakonitosti umetničkog uobličavanja, a to je katkad jednako otkrivanju zakonitosti prirode. — 2000

— Zurlo, reče žena uzbuđenim glasom, kmet te pozvao da mu sviraš na svadbi.

Zurlo još uvek nije otvarao usta. Činilo se da mu neka velika stena pritiska grudni. Disao je teško i umorno. Ličilo je na čoveka kome se dogodilo nešto veoma rđavo. Žena je uzaludno tražila njegovu toplu ruku. Ruka je bila hladna i stegnuta u pesnicu.

— Stari, reče žena, sigurno ti se nešto desilo.
— Nije, mama, reče on, ništa se nije desilo... Nije, mamice, nastavi uzdičući, ali Zurlo neće svirati kod kmeta. U njegovoj kući neću praviti veselje.

— Neljo, žena ga pozva po imenu. Bila je iznemadena i uplašena. Zurlo ispruži ruke prema ženi i zagrlji je sasvim nežno. Ona je dobro znala šta znači ta nežnost. Mora da nešto teško leži na njegovoj duši i niko ga neće naterati da porekne svoje reči. Žena reče jecajući:

— Dobro, tatice, neka bude kako si odlučio. Radi kako misliš da je najbolje. Život nam ni dosad nije bio baš rđav. Opet ćemo nekako pretruriti. Preživćemo, samo neka nam požive deca...

— Poživćemo, majčice, smešeći se reče Zurlo. Živećemo sve dok po njivama zri paradajz.
Sutradan je čitav Paskvel govorio samo o Zurlu, sviraču paskvelskom, koji je odbio da svira kod kmeta Najdenka Isalioskog. Gospode, poludeo čovek. Živu decu u zemlju zakopava. Nagađaju ljudi, ali nikako da se dosete šta je to toliko naljutilo Zurla. A i njega kao da nije bilo među živima. Zatvorio se u svoju kolibu i više se nije dogodilo da se dolinom razlegne njegov veseli glas. Niti njegova setna pesma o pticama i paradajzu.

— Bio je pijan kad je to rekao, prnelo se po Paskvelu. Bio je pijan. Naroljao se.
— Pijan, opsova Zurlo kad je čuo šta su ljudi izmislili. I već isto veče odo kod kmeta gde su se u to vreme obično okupljali baštovani.

— Zurlo, dočekaše ga ljudi istinski obradovani.
Ali, to više nije bio Zurlo. Njegovog duguljasto i kao jabuka svetlo lice beše potamnelo, a visoko čelo pršarano mnogobrojnim borama. Samo su njegove krupne, zelene oči sevale toplim plamenom jutarnjeg sunca u letnjem danu. Behu pune varnica.

— Dobro došao, majku mu, rekoše ljudi.
Zurlo ih i ne pogleda. Bio je siv i čuljiv kao jesenje predvečerje.

— Zurlo, čoveče, reče Anđel Jordanoski, šta se desilo, prijatelju.

— Zurlo je pijan, odvratni svirač promuklim glasom. Onda dohvati politrenjaču i iskapi je. Nastavi:

— Pijan je Zurlo. Ne zna, kućkin sin, šta priča... Stara prazna glavurda. Zurlo je brbljavac, jedino zna da svira i ništa više. Pijandura je Zurlo, zec koji zna jedino da se koti po baštama.

I te noći Zurlo je zaista bio pijan. Nikada toliko pijan nije bio svirač paskvelski.

— Anđele Jordanoski, reče drmsajuć čovekova ramena, Anđele Jordanoski, sečas li se ti one zime kad padao veliki sneg, kad se obesi Boža Naveska... Sečas li se, čoveče, kad je jedna vojska odlazila a druga dolazila. Nije se znalo ko je ko. Jedni su odlazili a drugi dolazili i sekli bašte do korena. Sečas li se...

— Davno je to bilo, reče čovek. Davno je to bilo, ničega se ne sećam.

— Davno, reče Zurlo i pijano se zakikota. A kao da je juče, kao da se danas zbilvo...

— Zbilja je to bilo davno, rekoše ljudi. Veoma davno.

— Da, reče Anđel Jordanoski brišući mrtvo oko koje je zasuzilo. To je bilo tako davno, ko se još svega seća...

— Ti se, znači, Anđele Jordanoski, ne sećas, reče Zurlo još uvek drmsajući njegova ramena. — Ne sećas se, Anđele Jordanoski, a... Niko od vas... I ti, Rane, i ti se praviš kuće.

— Ti, Zurlo, imaš punu kuću dece, reče Rane, opameti se, čoveče.

— I tako čemo svi pocrkati kao miševi, reče Dafinko Petrevski.

— Kao da se sad zbilvo, prozui Zurlo. One noći kad su Najdenka postavili za kmeta, kad je došao sa onim golobradim oficirčevićem i onim drugim psima, ovde kod kazana... Sečas li se, Anđele Jordanoski... Najdenko prvi reče:

Ispručači vam čitavu priču, govorio je brišući krmelj s očiju. Eh, čudna je to priča, gospodine oficiru, tako je pričao. Glas ga je činio belosvetkom kurvom, a isturao je zadnjicu kao Pavlina Sibakovska. Iznašao moj sin jednog dana u lov. Kad, gle čuda... Šuška nešto za smrekom... Vuk li je, čovek li je, premissija se momče. A nije bio ni vuk ni čovek — nego vojnik! Neprijatelj naš! Begunac! I viknu tad momak: A ti li si taj što mučiš moj narod. Uzavrela krv u momčetu i opali pravo u celo. Vojnik se skijokao kao pas, kao psoto skotrljao se niz do... kao pašče ha, ha, ha...

— Čuti, Zurlo, reče Anđel Jordanoski i sad on počeo da drmsa Zurlova ramena. — Čuti, stara ispičuturo.

— Bravo, junačna momčino, reče tad golobradi oficirčević, produži Zurlo. Sečas li se, Anđele Jordanoski... Tako je rekao oficir i potašao po ramenu kmetovog sina. A zver iskezi žute zube i glasno se zakikota. A stari Najdenko se previjao od smeha. Ponavljaio je jednako:

— Kao pašče, ha, ha, ha...

To nije smešno, rekao si onda, Anđele Jordanoski. To nije smešno, Najdenko Isalioski, tako si rekao i stao ispred njega. Najlakše je tako ubiti čoveka...

Podlo je to... Ispoganičete nam bašte, davoli prokleti! Bas tako reče i pljunu mu u lice. A Najdenko te gvozdanim štapom prikova za zid. Rekosmo da si pijan, ne bismo li te izvukli! A tebi kao kaplja isure jedno oko. Ostade jedno oko na vrhu gvozdenog štapa. Sečas li se, Anđele Jordanoski...

Onda Zurlo učuta. I ostali su čulati. Nad Paskveljom se beše nadnela duboka noć, a nad dolinom su se kao crveni konci ukrštale munje. Prskalja je sitna i pro hladna kišica.

— Zurlo, reče napokon Anđel Jordanoski i obrisa suzno oko, hajdemo čoveče, veče je dockan...

Išli su između bašta, gacali blato i pevali neku pesmu o pticama i paradajzu.

Niz ogoljene krošnje drveća slivala se crna kiša i pretvarala zemlju u žitko blato. Činilo se da će svi vrtni propasti, da će nestati zauvek s lica zemlje.

— Neće valjati, reče Anđel Jordanoski, ako ne budeš svirao kod kmeta — nešto mičad više u Paskvelji. Zabranio ljudima da te pozivaju. Neće valjati, prijatelju, govorio je ili plakao čovek. Neće valjati... Ono da si pijanac, to sam ja izmislio...

— Neću, Anđele, neću brate, ne mogu svirati onom psu. Izgurao nekako do proleća, a onda ću otići neko, daleko od Paskvelje... Daleko ću od Paskvelje lemiti zaludne dane.

— Ti plačeš, reče Anđel Jordanoski.

— Ne, reče Zurlo, ne plačem.

— To je od kiše, nastavi i polako, sasvim polako se uputi svojoj kući.

A kiše padaju li, padaju...

Te godine su svadbe u dolini prolazile nekako mirno i čuljivo. Nije se čula Zurlova svirka koja je i iz najdublje sama mogla da probudi čoveka. Ljudi su se tužno prisjećali zlatostog glasa koji se prosipao iz Zurlove grmete. Ne, Zurlo nije bio običan svirač, s tugom su se prisjećali ljudi.

A u proleće, onog dana kad se spremao da zauvek napusti Paskvelju, Zurlo ipak ne izdrži. Tog dana njegova grmeta ponovo razbudi čitav Paskvel. Stajao je Zurlo, visok i uspravan kao nekad, sa raskopčanom košuljom i obnaženim grudima, i dugo, neizrecivo svirao u svoju grmetu. Baštovani su ostavljali poslove i kretali u malu Zurlovu baštu. A on, izvijila li, izvija, opršta se od ljudi, od vrtno, od ptica i drveta, od Paskvelje, od svega što ga okružava — njegov zlatasti glas ispunjava sve naokolo, budi sve predmete i pokreće ih u prostoru. Srce veselog pevača damara kao i nekad, neprepušno tako čudne i tako lepe pesme.

— Nikad Zurlo nije tako svirao, govore ljudi.

— Nikad tako lepo kao danas, govore radošno.

Do kasno u noć je bilo veselo u maloj Zurlovoj bašti. Ljudi su pili vino i glodalili debela svinjska rebra. Baštovani su još jednom zapevali setne pesme o pticama i zrelog paradajzu. Bile su to, u stvari, Zurlove pesme o vrtnovima. Odneduh je pirkao talas toplog povetarca i za dugo šumeo u noći. Šumeo je neprestano raznoseći kroz bašte oduke ljudske pesme.

A već sutradan ujutro bronzi zvuk crkvenih zvonarazliom je dolinu na hiljadu delova.

— Umro je Zurlo, šaputali su baštovani. Umro je svirajući. Nasmehan.

— To je bio njegov dan, reče neko.

— To je bio njegov najlepši dan, rekoše ljudi.

A vetar je šumeo nad baštama prenoseći zlatoste zvuke Zurlove grmete. S proleća, kad god naiđe taj vetar, ljudi pomisle kako je to Zurlova duša, nenavsi-rana, nedopevana.

S makedonskog M. P. i V. D.

1) Sira — stara mera za koščinu.

2) Grmeta — narodni instrument, sličan klarinetu.